

Розділ 4. Облік, аудит та оподаткування

УДК 336.221:631.155:636.5.033

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Тулуш Л. Д.

*к.е.н, доцент, доцент кафедри національної економіки та фінансів, Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна
тел.: (050)-93-35-695, e-mail.: tulush@ukr.net
ORCID: 0000-0006-7822-2103, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-51-74-83>*

TAX INCENTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF POULTRY FARMING IN UKRAINE

L. Tulush

*PhD, associate professor, associate professor of National Economy and Finance «KROK» University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, Ukraine
tel.: (050)-93-35-695, e-mail.: tulush@ukr.net
ORCID: 0000-0006-7822-2103, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-51-74-83>*

Анотація. У статті на прикладі діяльності птахівничих підприємств розглядаються питання ефективності надання податкових преференцій для сільськогосподарських товаровиробників. Узагальнено досвід податкового стимулювання розвитку агропромислового виробництва, на прикладі галузі птахівництва оцінено його вплив на діяльність суб'єктів аграрного бізнесу. Визначено, що в аграрному секторі економіки сформовано сприятливі податкові умови для розвитку суб'єктів господарювання – в першу чергу, за рахунок застосування специфічного податкового інструментарію, що не має світових аналогів. Здійснено аналітичний оцінку наданих птахівничим підприємствам податкових преференцій, визначено їх структуру та особливості отримання. Встановлено, що внаслідок одержаних податкових преференцій птахівнича галузь отримала суттєвий імпульс для розвитку, який їй вдалося трансформувати в суттєве збільшення обсягів та маржинальності діяльності. Окреслено ключові проблеми застосування уніфікованих аграрних преференцій, що без суттєвих обмежень застосовуються сільськогосподарськими підприємствами різних напрямів діяльності. Виявлено нерівномірність впливу універсальних аграрних податкових преференцій на різні види аграрного бізнесу, внаслідок чого окремі галузі, в першу чергу птахівництво, отримали суттєві конкурентні переваги, внаслідок чого стали розвиватись фактично за рахунок інших та крім того, посилились процеси концентрації капіталу, що негативно позначається на рівні сільської зайнятості. Обґрунтовано висновок щодо недоцільності збереження наявних універсальних податкових преференцій, призначених для будь-яких суб'єктів аграрного бізнесу, незалежно від масштабів та спрямованості діяльності. Опрацьовано напрями розвитку податкової політики щодо аграрної галузі, зокрема сформовано пропозиції щодо звуження можливості користування інструментами податкового стимулювання для сільськогосподарських підприємств, діяльність яких, з огляду на стан врегулювання проблеми продовольчої безпеки по окремих видах продуктів харчування та рівень доходності відповідних суб'єктів, вже не потребує державного фінансового стимулювання. Практична реалізація напрацьованих пропозицій забезпечить підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів, що направляються на підтримку розвитку агропромислового виробництва в Україні, в тому числі й рахунок мінімізації необґрунтованих податкових преференцій та пов'язаних з ними непродуктивних бюджетних втрат.

Ключові слова: сільське господарство, галузь птахівництва, державне фінансове регулювання, податкова політика, податкове стимулювання, податкові преференції, спеціальні режими оподаткування, податок на додану вартість, оподаткування доходів.

Формули: 0, рис.: 8, табл.: 1, бібл.: 21

Аnotation. In the article on the example of the activity of poultry enterprises, the issues of the effectiveness of granting tax preferences for agricultural commodity producers are considered. The experience of tax incentives for the development of agro-industrial production is summarized, as an example of the poultry industry, its impact on the

activities of agricultural business entities is assessed. It is determined that in the agricultural sector of the economy favorable tax conditions for the development of economic entities have been formed - first of all, due to the use of specific tax instruments that do not have world counterparts. Analytical estimation of tax privileges provided to poultry enterprises was made, their structure and features of receipt were determined. It has been established that as a result of the tax privileges received, the poultry industry has received a significant impetus for development, which it was able to transform into a significant increase in volumes and marginality of activity. The main problems of the application of unified agricultural preferences are outlined, which are applied without any significant restrictions by agricultural enterprises of different directions of activity. The uneven impact of universal agrarian tax preferences on different types of agrarian business was revealed, as a result of which certain branches, primarily poultry farming, received significant competitive advantages, which resulted in actual development at the expense of others, and, moreover, the processes of concentration of capital, which negatively affects the level rural employment. The conclusion is based on the inappropriateness of preserving existing universal tax preferences, intended for any subjects of agrarian business, regardless of the scale and direction of activity. The directions of development of tax policy on the agrarian sector have been worked out, in particular, proposals have been made regarding the reduction of the possibility of using tax incentives for agricultural enterprises, whose activities, taking into account the state of regulation of the food security problem for particular types of food products and the level of profitability of the relevant entities, no longer require state financial incentives. The practical implementation of the developed proposals will increase the efficiency of the use of budget resources aimed at supporting the development of agro-industrial production in Ukraine, including the minimization of unjustified tax preferences and related unproductive budget losses.

Key words: agriculture, poultry industry, state financial regulation, tax policy, tax incentives, tax preferences, special tax regimes, value added tax, taxation of income.

Forlylas: 0, fig.: 8, tabl.: 1, bibl.: 21

Постановка проблеми. Надання податкових преференцій суб'єктам господарювання вимагає застосування зваженого підходу – як з огляду на формування конкурентних переваг для представників тієї чи іншої галузі, так і на зниження доходної спроможності бюджетів різних рівнів.

З кінця 90-х рр. для сільгосп підприємств були сформовані сприятливі податкові умови шляхом застосування спеціальних режимів: по-перше, оподаткування доходів у формі фіксованого сільгосподатку (ФСП) на базі грошової оцінки наявних угідь; по-друге, справляння податку на додану вартість (ПДВ), що передбачав залишення належних бюджету сум податку у розпорядженні суб'єктів господарювання.

Від самого початку запровадження спеціальних режимів оподаткування, птахівничі підприємства могли користуватись ними нарівні із іншими представниками аграрної галузі – без будь-яких додаткових обмежень. При цьому у них здебільшого відсутній об'єкт оподаткування, оскільки земельні угіддя використовуються лише у якості просторового ресурсу для розміщення виробничих потужностей, а не основного засобу виробництва.

Внаслідок отриманих податкових преференцій птахівничі підприємства отримали суттєвий імпульс для свого розвитку, який їм вдалося трансформувати в суттєве збільшення обсягів виробництва та зростання прибутків.

Проте, будь-які податкові преференції економічного спрямування є, по своїй суті, тимчасовими. З огляду на це, формування раціональної податкової політики передбачає їх своєчасний перегляд – як з метою недопущення необґрунтованих конкурентних переваг для окремих груп економічних суб'єктів, так і непродуктивних бюджетних втрат внаслідок надання податкових преференцій суб'єктам господарювання, які з огляду на рівень свого розвитку вже не потребують застосування до них заходів податкового стимулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням економічної ефективності функціонування галузі птахівництва присвячена значна кількість праць, серед яких варто виділити дослідження В. Гайдука [3], С. Карпенка [5], Б. Мельника [8], Ю. Мельника [9], В. Месель-Веселяка [1], Р. Миніва [10], І. Салькову [15], Л. Царука [18], І. Щетиніну [19], Ф. Ярошенка [20] та інших. Проте, в працях зазначених авторів проблема фінансового, і зокрема

податкового, регулювання розвитку галузі птахівництва, висвітлена недостатньо.

З іншого боку, в працях авторів, які досліджують ефективність механізмів фінансового, і зокрема, фіскального, стимулювання розвитку агропромислового виробництва, серед яких варто виділити О. Бербенець [2], Д. Денкова [4], Ю. Лупенка [6], Н. Малініну [7], О. Пирожок [11], О. Прокопчук [12], О. Радченко [14], Р. Сіраєву [16] та інших, не відображено аспектів їх конкретизації щодо проблем розвитку птахівничої галузі.

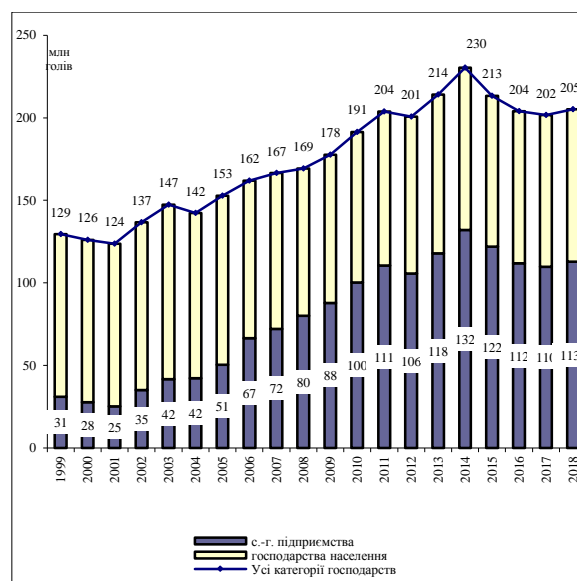
Огляд наявних наукових праць дає підстави стверджувати, що вплив механізмів фіскального стимулювання на різні види аграрного бізнесу залишається не до кінця дослідженим. Є припущення, що такий вплив може бути нерівномірним – з огляду на те, що окремі галузі, в силу притаманної їм специфіки (вищої маржинальності певної діяльності, швидшої оборотності капіталу тощо), внаслідок застосування «універсальних» - тобто доступних для всіх суб'єктів аграрного бізнесу - податкових преференцій можуть отримувати економічно необґрунтовані конкурентні переваги. Особливо це стосується галузі птахівництва, яка ще декілька років назад досягла вагомих показників свого розвитку, проте незважаючи на це, на її представників продовжує поширюватись дія механізмів фіскального стимулювання.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є оцінка ефективності заходів фіскального стимулювання розвитку галузі птахівництва в Україні та обґрунтування перспектив їх подальшого застосування в контексті проведення реформи податкової політики щодо аграрного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявність достатньо сприятливих умов оподаткування зумовила суттєве зростання обсягів агропромислового виробництва за рахунок притоку інвестицій та впровадження сучасних технологій ведення аграрного бізнесу [17; 21]. Особливо це стосується галузі птахівництва, яка завдяки реалізації

нових інноваційних рішень забезпечила чи не найвищі темпи зростання в секторі сільгоспідприємств з-поміж інших галузей сільського господарства.

Так, якщо на початку 2000-х рр. наявне поголів'я птиці у сільгосп-підприємствах не перевищувало 30 млн голів, то вже на початку 2010 р. склало понад 100 млн голів, а на початку 2014 р., в якому відбулась російська агресія, вже 132 млн. (рис. 1) - зростання склало майже п'ять разів.

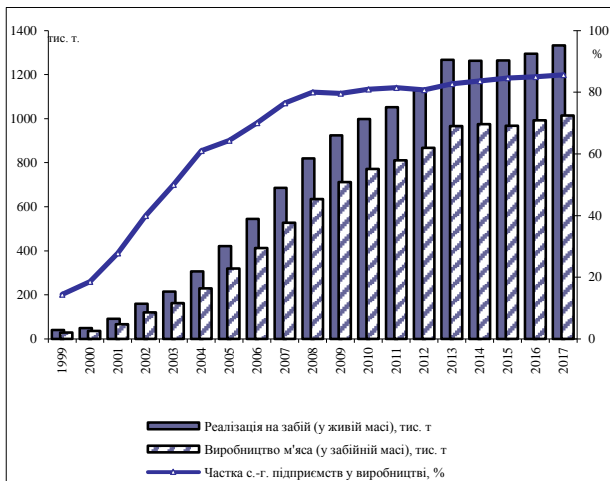
Рис. 1. Динаміка поголів'я птиці в Україні, млн. гол.

Джерело: Узагальнено за даними ДССУ.

Обсяги реалізації м'яса птиці сільгоспідприємствами за час надання податкових преференцій зросли із менш як 0,1 млн т на початку 2000-х рр. до майже 1,3 млн т. у 2013 р. – зростання склало майже в 15 разів (рис. 2).

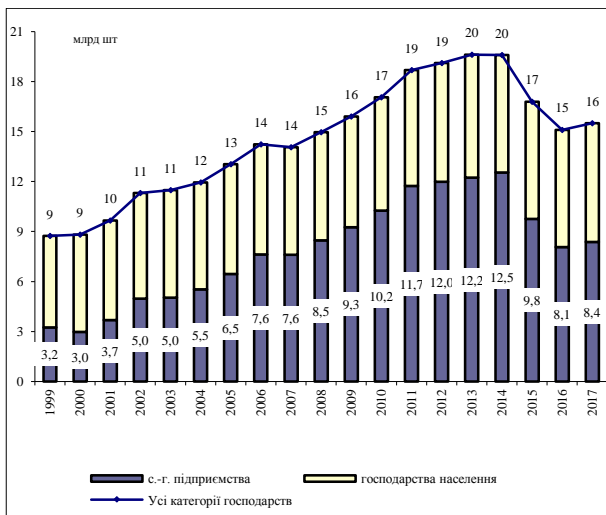
За час надання податкових преференцій значно зросли обсяги виробництва яєць – із менш як 3,0 млрд шт. на початку 2000-х рр. до понад 9,4 млрд у 2010 р. (більш як у 3,5 рази) та понад 11,7 млрд у 2014 р. (більш як у 4,4 рази) (рис 3).

Аналіз показників розвитку галузі птахівництва показує, що вже станом на початок 2010-рр. галузь птахівництва досягла значних показників розвитку та рентабельності діяльності (рис. 4).

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва м'яса птиці в Україні, тис. т

Джерело: Узагальнено за даними ДССУ

Рис. 3. Динаміка обсягів виробництва яєць в Україні, млрд шт.

Джерело: Узагальнено за даними ДССУ.

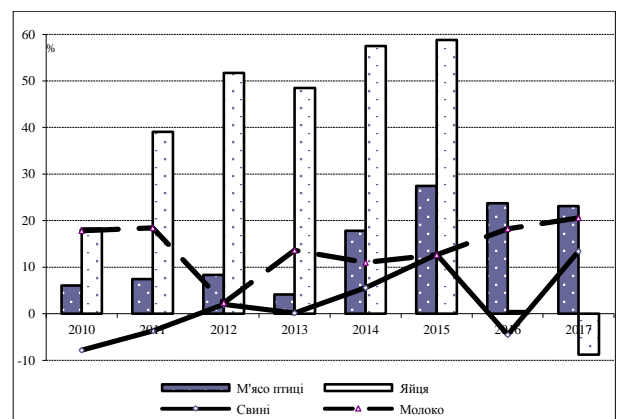
А станом на початок 2014 р. темпи зростання галузі фактично зупинились внаслідок обмеження можливостей споживання в Україні, обумовленого суттєвим зменшення чисельності населення України внаслідок агресії з боку РФ.

Починаючи з 2008 року, згідно із даними державної статистики та нашими розрахунками, виробництво м'яса птиці, жодного року не було збитковим – на відміну від виробництва м'яса інших видів, зокрема виробництва м'яса ВРХ, яке було хронічно збитковим та м'яса свиней.

Особливо це стосується сільгосп підприємств, які забезпечують

утримання значного поголів'я та переробку власно виробленої продукції.

У 2010-2012 рр. рентабельність виробництва м'яса птиці (включно з переробкою) коливалась у діапазоні у діапазоні 6-8 %, а з 2014 р., а після суттєвого зростання цін на м'ясо птиці - 18-24 %. З огляду на наявну оборотність капіталу в галузі, значення даного показника є досить високим - навіть зважаючи на ризикованість ведення даного виду бізнесу. Таке високе значення рентабельності діяльності – з огляду на високу оборотність капіталу - ставить під сумнів доцільність надання державної підтримки даній галузі.

Рис. 4. Рентабельність виробництва продукції птахівництва та окремих видів тваринницької продукції, %*

* Без м'яса ВРХ, виробництво якого до 2017 р. було хронічно збитковим.

Джерело: Узагальнено за даними ДССУ, рентабельність м'яса птиці – з врахуванням промпереробки.

За нашими розрахунками, за останні чотири роки (2014-2017 рр.) прибуток від виробництва та переробки м'яса птиці перевищив 21,5 млрд грн. або 1 млрд дол. США за офіційним курсом НБУ за відповідні періоди – проте продовжував звільнятись від оподаткування.

Практично аналогічна ситуація складалась із виробництвом яєць – лише з тим виключенням, що даний напрям характеризувався високою рентабельністю у 2011-2015 рр. (коливання в діапазоні 40-60 %). За відповідний період виробники яєць отримали прибутку у обсязі понад 13,6 млрд грн. або 1,2 млрд дол. США за офіційним курсом НБУ. На відміну від

виробництва м'яса птиці, з 2016 р. рентабельність виробництва яєць знизилась фактично до нуля, а у 2017 році – була збитковою, адже ціни на яйця у цьому році не зросли.

Отже, якщо інші галузі тваринництва були або збитковими, або характеризувались незначним рівнем рентабельності, то птахівнича галузь у 2000-х лише в окремі роки була в цілому збитковою. А якщо брати до уваги те, що концентрація виробництва забезпечує вищу рентабельність діяльності, ніж задекларовані середні по галузі показники, то великі птахівничі підприємства останні п'ятнадцять років не зазнавали збитків, постійно нарощуючи прибутки.

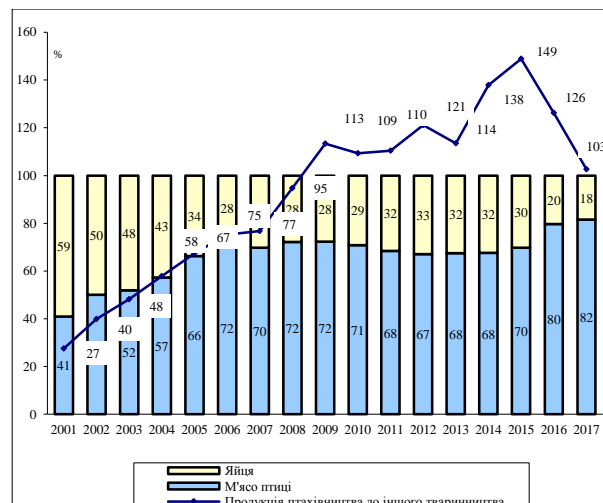
Суттєве зростання рентабельності діяльності у сфері виробництва та переробки м'яса птиці в першу чергу стало наслідком значного зростання цін на м'ясо птиці. Ціни реалізації м'яса птиці сільгосп підприємствами у 2017 р. у 2,3 рази перевищували ціни 2013 р., випередивши за темпами зростання ціни на усі інші види тваринницької продукції, крім м'яса ВРХ.

Внаслідок надання «універсальних» – для всіх сільгосп підприємств – податкових преференцій птахівничі підприємства отримали сприятливіші умови для свого розвитку – про це свідчить стрімке зростання їх доходів у порівнянні із доходами підприємств інших галузей тваринництва.

Якщо на початку 2000-х рр. доходи сільгосп підприємств від ведення птахівництва по відношенню до доходів від будь-яких інших видів діяльності у сфері тваринництва, разом узятих, склали близько чверті, то з 2009 р. – перевищували їх, а у 2014-2015 рр. розмір такого перевищення склав в середньому півтора рази (рис. 5).

У 2015-2016 рр. лише доходи від вирощування м'яса птиці перевищували доходи від будь-яких інших видів діяльності у сфері тваринництва, разом узятих. Причому обсяги доходів від вирощування та переробки м'яса птиці суттєво й зростали й на фоні збільшення

доходів від виробництва яєць. Якщо ще в середині 2000-х рр. відношення доходів від виробництва м'яса птиці лише у 1,4-1,5 рази перевищувало обсяги доходів від виробництва та реалізації яєць, то у 2016 р. відповідне відношення перевищило 4 рази.

Рис. 5. Відношення доходів від птахівництва до доходів від інших видів тваринництва та співвідношення між доходами від окремих видів птахівництва, %

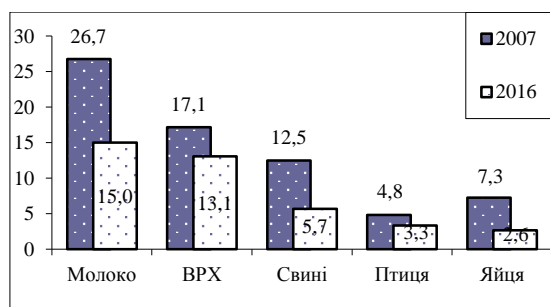
Джерело: Узагальнено за даними ДССУ

З 2008 року м'ясо птиці, яке має більшу цінову доступність у порівнянні із іншими видами м'яса, стало основним у раціоні харчування українців: його частка перевищила 46 % у загальних обсягах спожитого м'яса – за раціональної частки у 25 %. Натомість обсяги виробництва інших видів м'яса, зокрема свинини і яловичини, з року в рік скорочуються.

Застосування податкових преференцій на ринку продукції птахівництва посилює процеси концентрації виробництва в галузі. Так, якщо у середині 2000-х рр. понад три чверті ринку яєць утримувалось майже чотирма десятками птахофабрик, кожна з яких виробляла понад 50 млн шт. яєць в рік, то у 2016 р. така ж частка забезпечувалась лише 17 птахофабриками – кожна із обсягами виробництва у понад 100 млн. Причому лише дві з них забезпечують обсяги виробництва у понад 500 млн шт. на рік і утримують понад 45 % ринку яєць.

У 2005 р. лише сім птахофабрик – із обсягами виробництва понад 100 тис т – утримували майже три чверті ринку м'яса птиці. У 2016 р. їх частка на ринку зросла до 85 %, а мінімальний обсяг виробництва перевищив 500 тис т.

Галузі птахівництва притаманна найменша, з-поміж інших видів тваринницької продукції, частка витрат на оплату праці у виробничих витратах – 3,3 % у 2016 р. проти 5,7 % – для м'яса свиней та 13,1 % – ВРХ (рис. 6).

Рис. 6. Частка витрат на оплату праці у виробничих витратах по окремих видах тваринницької продукції у сільгосп підприємствах, %

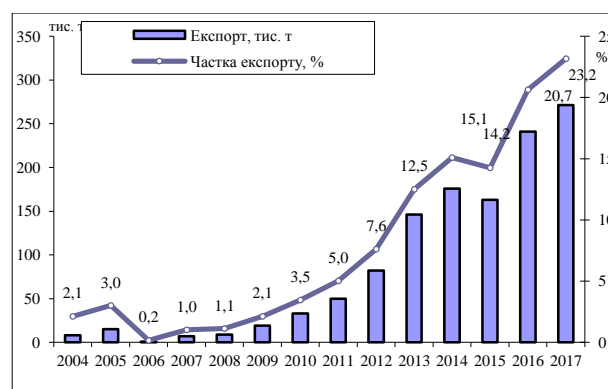
Джерело: Узагальнено за даними ДССУ

Виробництво м'яса птиці чи яєць об'єктивно потребує меншої чисельності працівників, ніж для виробництва інших видів м'яса чи молока. Як наслідок, незважаючи на досить суттєві обсяги діяльності птахівничих підприємств, чисельність працівників, зайнятих в Україні на виробництві м'яса птиці, є на 8,7 % меншою за відповідний показник по м'ясу свиней та 18,8 % - м'яса ВРХ. Лише кожен п'ятий працівник, зайнятий у тваринництві, працює на підприємствах птахівничої галузі – при тому, що доходи від птахівництва перевищують доходи від інших видів діяльності у тваринництві, разом узяті.

Окремо аналізу потребує експортоорієнтованість продукції птахівництва. У 2017 р. майже чверть виробленого в Україні м'яса птиці та майже п'ята частина вироблених яєць спрямовувались на експорт, тоді як ще у 2012 р. відповідні показники не перевищували 7,5 % (рис. 7 та 8).

Конкурентоспроможність вітчизняної продукції птахівництва на світових ринках забезпечується, поряд з іншим, й за рахунок бюджетних ресурсів, недотриманих внаслідок надання податкових преференцій.

За нашими розрахунками, за останні 4 роки (2014-2017) птахівничі підприємства лише від діяльності по вирощуванню та переробці птиці отримали прибутку обсягом понад 21,5 млрд грн. або 1 млрд дол. США за офіційним курсом НБУ за відповідні періоди. Враховуючи це, пільга у вигляді звільнення від прямого оподаткування прибутку птахівничих підприємств (за рахунок надання їм можливості сплачувати ФСП, який пізніше транс-формувався в єдиний податок 4 групи), генерованого діяльністю з виробництва та переробки м'яса птиці, перевищила 3,9 млрд грн. або 185 млн дол.

Рис. 7. Динаміка обсягів експорту м'яса птиці, тис. т

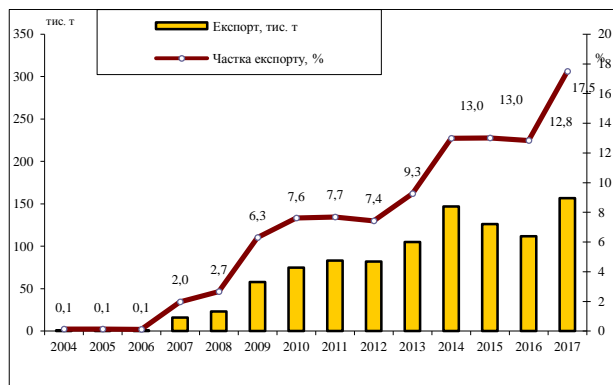
Джерело: Узагальнено за даними ДССУ

Діяльність у сфері виробництва яєць, рентабельність якої у 2012-2015 рр. перевищувала 50 %, принесла птахофабрикам за ці чотири роки прибуток у обсязі понад 12,1 млрд грн. або більш як 1 млрд дол. США за офіційним курсом НБУ за відповідні періоди.

Пільга у вигляді звільнення від прямого оподаткування прибутку птахівничих підприємств від діяльності з виробництва яєць перевищила у 2012-2015 рр. 2,3 млрд грн. або 195 млн дол. (табл. 1).

Таким чином, преференції птахівничим підприємствам лише у вигляді звільнення від сплати податку на прибуток за чотири

роки (м'ясо птиці – 2014-2017 рр.; яйця – 2012-2015 рр.), за нашими оцінками, перевищили 6,2 млрд грн. або 380 млн дол. за офіційним курсом НБУ за відповідні періоди.

Рис. 8. Динаміка обсягів експорту яєць (включаючи яйцепродукти), тис. т

Джерело: Узагальнено за даними ДССУ

Таблиця 1

Оцінка обсягів наданих птахівничим підприємствам податкових преференцій

Показники	2008-2017 рр.		2014-2017 рр.*	
	млрд. грн	млн. дол.	млрд. грн.	млн. дол.
Доходи, всього	257	21334	151,2	8706
- в тому числі м'ясо птиці	189,0	15332	115,7	5585
яйця	68,0	6002	35,5	3121
Прибутки, всього	40,9	2916	34,2	2094
- в тому числі м'ясо птиці	25,7	1516	21,9	1025
яйця	15,2	1400	12,3	1069
Потенційний податок на прибуток, всього	7,8	593	6,2	380
- в тому числі м'ясо птиці	4,8	295	3,9	185
яйця	3,0	298	2,3	195
ПДВ-аккумуляція**	16,9	1477	10,0	650
- в тому числі м'ясо птиці	11,3	960	6,5	340
яйця	5,6	517	3,5	310
Відшкодування ПДВ при експорті	7	437	4,4	285
- в тому числі м'ясо птиці	5,0	286	3,0	195
яйця	2,0	151	1,4	90
Всього податкових преференцій	31,7	2507	20,6	1315
- в тому числі м'ясо птиці	21,1	1541	13,4	720
яйця	10,6	966	7,2	595

* По діяльності з виробництва яєць – 2012-2015 рр., оскільки у 2016-2017 рр. вона була збитковою.

** У 2017 р. – квазіаккумуляція ПДВ.

Джерело – авторські розрахунки.

Значно більші обсяги фінансової підтримки птахівничим підприємствам забезпечила преференція у вигляді можливості застосування спецрежиму справляння ПДВ або так званої ПДВ-аккумуляції - можливості залишення у

своєму розпорядженні належних держбюджету сум ПДВ.

За останні чотири роки (2014-2017; 2017 – квазіаккумуляція) обсяги ПДВ-аккумуляції по діяльності з виробництва та переробки м'яса птиці перевищили 6,5 млрд грн. або 340 млн дол. за офіційним курсом НБУ за відповідні періоди.

По діяльності з виробництва яєць відповідна преференція за останні чотири найбільш прибуткові роки (2012-2015) перевищила 3,5 млрд грн. або 310 млн грн. Сукупно застосування режиму ПДВ-аккумуляції забезпечило птахівничим підприємствам лише за чотири роки (2012-2015 рр.) понад 10 млрд грн. або 650 млн дол. додаткових фінансових ресурсів.

Сприятливий порядок оподаткування ПДВ експортних поставок продукції птахівництва, який передбачав здійснення ПДВ-відшкодування при експорті – в умовах, коли по непереробленій рослинницькій продукції експортне ПДВ-відшкодування не здійснювалось – забезпечив птахівничим підприємствам за останні чотири роки (2014-2017) додаткових фінансових ресурсів у обсязі: - по діяльності з виробництва та переробки м'яса птиці - майже 3,0 млрд грн. або 195 млн дол.; - по діяльності з виробництва яєць - майже 1,4 млрд грн. або 90 млн дол.; загалом – 4,4 млрд грн. або 285 млн дол.

Загалом обсяг податкових преференцій птахівничим підприємствам лише за останні чотири найбільш прибуткові для птахівництва роки (м'ясо птиці – 2014-2017 рр.; яйця – 2012-2015 рр.) оцінюється у понад 20,6 млрд грн. або 1,3 млрд дол. за офіційним курсом НБУ за відповідні періоди, з яких практично половина – це суми ПДВ-аккумуляції.

За період надання державної фінансової підтримки птахівничій галузі в Україні, зокрема у формі податкових преференцій, вона досягла:

- високих показників розвитку, зокрема повного задоволення внутрішньої потреби

у продукції птахівництва та забезпечення виходу на світовий ринок;

- значного зростання рентабельності діяльності (в першу чергу діяльності, пов'язаної із виробництвом м'яса птиці).

Разом з тим, за час надання податкових преференцій у галузі поглибилися процеси концентрації виробництва – значна частка ринку сконцентрована у невеликій кількості крупних гравців. Внаслідок цього бюджетні ресурси у формі податкових преференцій використовуються лише кількома компаніями, тоді як європейські стандарти підтримки передбачають «розпорошення» бюджетних ресурсів серед максимальної кількості реципієнтів.

Поширення дії «універсальних аграрних» податкових преференцій на птахівничі підприємства призвело до того, що м'ясо птиці в Україні фактично витіснило інші, більш дорогі види м'яса – внаслідок цього порушується збалансованість раціону харчування населення України. М'ясо птиці є найбільш доступним для споживача, а термін окупності інвестицій в птахівничу галузь – суттєво коротшим за скотарство чи свинарство.

Обсяг податкових преференцій, наданих птахівничим підприємствам за останні чотири роки (2014-2017 рр.), в середньому на рік перевищував 5 млрд грн. При цьому, для забезпечення беззбитковості виробництва, наприклад, яловичини у 2014-2016 рр. достатньо було б щорічно виділяти бюджетні дотації у обсязі близько 1,1 млрд грн. А для забезпечення рівня рентабельності виробництва яловичини хоча б на рівні 15 %, що вкрай необхідно для даного виду аграрного бізнесу з огляду на тривалий період окупності капіталу, – необхідно було щорічно дотувати виробництво даного виду продукції на суму близько 1,7 млрд грн. (третину від обсягу наданих птахівникам преференцій).

Також необхідно звернути увагу на те, що обсяг освоєних капітальних інвестицій усією галуззю тваринництва у 2015-2016 рр. складав в середньому близько 6,4 млрд грн. щорічно, тобто лише в 1,3 рази перевищував загальний обсяг

наданих птахівникам податкових преференцій. Практично така ж сума запланована як бюджетний ресурс підтримки розвитку АПК у Держбюджеті-2018 для усіх галузей та категорій товаровиробників.

Висновки. Вплив універсальних податкових преференцій на різні види аграрного бізнесу є нерівномірним – окремі галузі, з огляду на притаманну їм специфіку, (вищу маржинальність, більшу оборотність) отримали конкурентні переваги, внаслідок чого після надання податкових преференцій стали розвиватись більш інтенсивніше, фактично «пригнічуючи» інші. Особливо це стосується галузі птахівництва, яка ще декілька років назад досягла пристойних показників розвитку (як в частині обсягів виробництва, так і рентабельності діяльності), проте її представники продовжували користуватись податковими преференціями майже двадцятирічної давнини, що запроваджувались в умовах зовсім іншої моделі та стану розвитку аграрного сектору економіки України.

Подальше збереження податкових преференцій для птахівничих підприємств є недоцільним з огляду на те, що поширення універсальних «аграрних» податкових преференцій на птахівничі підприємства обумовлює «ефект витіснення» - м'ясо птиці в Україні фактично витісняє інші, більш дорогі види м'яса, внаслідок чого суттєве зростання обсягів виробництва м'яса птиці негативно позначається на обсягах виробництва інших видів м'яса.

Галузь птахівництва в Україні досягла високого рівня розвитку, який фактично робить недоцільним надання її представникам державної фінансової підтримки – в першу чергу у формі податкових преференцій.

Враховуючи це в процесі формування доходної бази з метою прогнозування параметрів Держбюджету-2019 необхідно забезпечити своєчасний перегляд наданих податкових преференцій окремим категоріям сільгоспідприємств і в першу чергу, птахівничим підприємствам.

Переведення птахівничих підприємств на загальний режим оподаткування забезпечить суттєве зростання доходів держбюджету і при цьому суттєво не вплине на розвиток даної галузі в Україні.

Література:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.

2. Бербенець О. В. Плюси й мінуси державного регулювання на ринку продукції птахівництва. *Держава і регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2006. № 6. С. 28–31.

3. Гайдук В.И., Гайдук Н.В. Тенденции развития продукции птицеводства в РФ. *Научный журнал Кубанского гос. аграрного ун-та*. 2016. № 115. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/tendentsii-proizvodstva-produktsii-ptitsevodstva-v-rossiyskoy-federatsii> (дата звернення 02.09.2018).

4. Денков Д. Мільярдер на дотаціях: про що мовчить власник «Нашої Ряби». *Економічна правда*. 19.02.2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/02/19/634207/> (дата звернення 02.09.2018).

5. Карпенко С. Основні тенденції розвитку птахівництва. *Тваринництво сьогодні*. 2016. №7. С. 3–9. URL: <http://www.ait-magazine.com.ua/sites/default/files/karpenko.pdf> (дата звернення 02.09.2018).

6. Лупенко Ю. О., Тулуш, Л. Д. Оподаткування сільського господарства в умовах трансформації спеціальних податкових режимів. *Економіка АПК*. 2016. № 1. С. 5-17.

7. Малініна Н. М, Тулуш Л. Д. Посилення регулювальних властивостей прямого оподаткування у сфері агропромислового виробництва. *Вчені записки Університету "КРОК". Серія «Економіка»*. 2014. № 35. С. 86-94.

8. Мельник Б. Фінансове забезпечення приросту виробництва продукції птахівництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2005. № 3. С. 17–23.

9. Мельник Ю. Ми готові надалі будувати нові потужності та нарощувати виробництво агропродукції. *Аграрний тиждень*. 03.10.2014. URL: <http://a7d.com.ua/novini/18595-yury-melnik-mi-gotov-nadal-buduvati-nov-potuzhnost-ta-naroshuvati-virobnictvo-agroprodukcii.html> (дата звернення 02.09.2018).

10. Минів Р., Вороний І. Особливості розвитку м'ясного птахівництва в сільськогосподарських підприємствах України. *Науковий вісник Львівського нац. ун-ту ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія: Економічні науки*. 2017. Т. 19. С. 77-81.

11. Пирожок О. Ігри в дотації: як аграрії взяли 4 мільярди. *Економічна правда*. 01.02.2018. URL

<https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/1/633634/> (дата звернення 02.09.2018).

12. Прокопчук О., Тулуш Л. Направления реформирования системы налогового регулирования агропромышленного производства на Украине. *Финансы и кредит*. 2016. № 14. С. 58-68.

13. Птицеводческая отрасль получила необоснованные конкурентные преимущества. *Латифундист*. 09.01.2018. URL: <https://latifundist.com/novosti/38437-ptitsevodcheskaya-otrasl-poluchila-neobosnovannye- konkurentnye-preimushchestva--mnenie> (дата звернення 02.09.2018).

14. Радченко О., Тулуш Л. Державна фінансова підтримка тваринництва в умовах реформування спецрежимів оподаткування. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного ун-ту*. 2016. № 24. Т. 3. С. 219-230.

15. Салькова І. Тенденції розвитку птахопродуктового підкомплексу АПК України. *АгроСвіт*. 2015. № 19. С. 21–24.

16. Сираева Р., Гильмутдинова Ф. Теоретические аспекты государственной поддержки птицеводства. *Вестник Башкирского гос. аграрного ун-та*. 2015. № 4. С. 140-143.

17. Тулуш Л.Д. Ефективність застосування спеціальних податкових режимів у сфері агропромислового виробництва. *Вчені записки Університету "КРОК". Серія «Економіка»*. 2014. №38. С. 68-76.

18. Царук Л. Сучасний стан виробництва продукції птахівництва в Україні. *Аграрна наука та харчові технології*. 2017. Вип. 1. С. 159-170.

19. Щетиніна І. Шляхи підвищення конкурентоспроможності птахівничої галузі в умовах економічної кризи. *Птахівництво*. 2009. № 64. С. 204–208.

20. Ярошенко Ф. О. Птахівництво України: проблеми і перспективи розвитку. К.: Аграрна наука, 2004. 502 с.

21. Tulush L.D. Improving the tax regulation of agricultural activities. *Економіка АПК*. 2013. № 4. С. 65-69.

References:

1. Ahrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektivy rozvytku) / za red. M.V. Prsyazhniuka, M.V. Zubtsia, P.T. Sabluka, V.Ia. Mesel-Veseliaka. K.: NNTs IAE, 2011. 1008 s.

2. Berbenets O. V. Plusy y minusy derzhavnoho rehulivannia na rynku produktsii ptakhivnytstva. *Derzhava i rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 2006. № 6. С. 28–31.

3. Haiduk V.Y., Haiduk N.V. Tendentsyy razvytyia produktsyy ptytsevodstva v RF. *Nauchnyi zhurnal Kubanskoho hos. ahrarnoho un-ta*. 2016. № 115. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/tendentsii-proizvodstva-produktsii-ptitsevodstva-v-rossiyskoy-federatsii> (data zvernennia 02.09.2018).

4. Dienkov D. Miliarder na dotatsiiakh: pro shcho movchyt vlasnyk "Nashoi Riaby". *Ekonomichna*

pravda. 19.02.2018. URL:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2018/02/19/634207/> (data zvernennia 02.09.2018).

5. Karpenko S. Osnovni tendentsii rozvytku ptakhivnytstva. *Tvarynnytstvo sohodni*. 2016. №7. С. 3–9. URL: <http://www.ait-magazine.com.ua/sites/default/files/karpenko.pdf> (data zvernennia 02.09.2018).

6. Lupenko Yu. O., Tulush, L. D. Opodatkuvannia silskoho hospodarstva v umovakh transformatsii spetsialnykh podatkovykh rezhymiv. *Ekonomika APK*. 2016. № 1. S. 5-17.

7. Malinina N. M., Tulush L. D. Posylennia rehuliuvalnykh vlastyvoitei priamoho opodatkuvannia u sferi ahropromysloвого vyrobnytstva. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK". Seriya «Ekonomika»*. 2014. № 35. S. 86-94.

8. Melnyk B. Finansove zabezpechennia pryrostu vyrobnytstva produktsii ptakhivnytstva. *Visnyk ahrarynoi nauky Prychornomia*. 2005. № 3. S. 17–23.

9. Melnyk Yu. My hotovi nadali buduvaty novi potuzhnosti ta naroshchuvaty vyrobnytstvo ahroproduktii. *Ahraryni tyzhden*. 03.10.2014. URL: <http://a7d.com.ua/novini/18595-yury-melnik-mi-gotov-nadal-buduvati-nov-potuzhnost-ta-naroschuvati-virobnictvo-agroprodukcii.html> (data zvernennia 02.09.2018).

10. Myniv R., Voronyi I. Osoblyvosti rozvytku miasnoho ptakhivnytstva v silskohospodarskykh pidpryemstvakh Ukrainy. *Naukovyi visnyk Lvivskoho nats. un-tu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnologii. Seriya: Ekonomichni nauky*. 2017. T. 19. S. 77-81.

11. Pyrozhok O. Ihry v dotatsii: yak ahraryi vzialy 4 miliardy. *Ekonomichna pravda*. 01.02.2018. URL <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/1/633634/> (data zvernennia 02.09.2018).

12. Prokopchuk O., Tulush L. Napravlenia reformyrovannia systemy nalohovoho rehulirovannia ahropromyshlennoho proyzvodstva na Ukrayne. *Fynansy y kredyt*. 2016. № 14. S. 58-68.

13. Pitysevodcheskaia otrasl poluchyla neobosnovannyye konkurentnyye preymushchestva. *Latyfundyst*. 09.01.2018. URL: <https://latifundist.com/novosti/38437-ptitsevodcheskaya-otrasl-poluchila-neobosnovannyye-konkurentnyye-preimushchestva--mnenie> (data zvernennia 02.09.2018).

14. Radchenko O., Tulush L. Derzhavna finansova pidtrymka tvarynnytstva v umovakh reformuvannia spetsrezhymiv opodatkuvannia. *Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnoho ahraryno-tekhnichnoho un-tu*. 2016. № 24. T. 3. S. 219-230.

15. Salkova I. Tendentsii rozvytku ptakhoproductovoho pidkompleksu APK Ukrainy. *AhroSvit*. 2015. № 19. С. 21–24.

16. Syraeva R., Hylmutdynova F. Teoretycheskye aspekty hosudarstvennoi podderzhky pitysevodstva. *Vestnyk Bashkyrskoho hos. ahrarynoho un-ta*. 2015. № 4. S. 140-143.

17. Tulush L.D. Efektyvnist zastosuvannia spetsialnykh podatkovykh rezhymiv u sferi

ahropromysloвого vyrobnytstva. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK". Seriya «Ekonomika»*. 2014. №38. S. 68-76.

18. Tsaruk L. Suchasnyi stan vyrobnytstva produktsii ptakhivnytstva v Ukraini. *Ahraryna nauka ta kharchovi tekhnologii*. 2017. Vyp. 1. S. 159-170.

19. Shchetynina I. Shliakhy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ptakhivnychoi haluzi v umovakh ekonomichnoi kryzy. *Ptakhivnytstvo*. 2009. № 64. С. 204–208.

20. Iaroshenko F. O. Ptakhivnytstvo Ukrainy: problemy i perspektyvy rozvytku. K.: *Ahraryna nauka*, 2004. 502 s.

21. Tulush L.D. Improving the tax regulation of agricultural activities. *Ekonomika APK*. 2013. № 4. S. 65-69.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2018 р.